

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 72., BR. 2. – 3., 41. – 120., ZAGREB, TRAVANJ – LIPANJ 2025.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

**MUKE STJEPANA BABIĆA OKO OPĆEJEZIKOSLOVNOGA
TUMAČENJA POSEBNOSTI HRVATSKOGA JEZIKA
– OPĆA RAZMATRANJA UZ JEDAN BABIĆEV ČLANAK**

Leopold Auburger

**Problem općejezikoslovne ocjene posebnosti hrvatskoga književnoga jezika
kao tema Babićeva članka**

 ¹ svojem članku: Hrvatski književni jezik, ponajprije njim samim, Stjepan Babić muči se s problemom kako općejezikoslovno tumačiti i time afirmirati posebnost i samostalnost hrvatskoga književnoga jezika jer, po Babiću, unatoč velikomu mnoštvu opisa bitnih obilježja i pojedinih jezičnih posebnosti još „nije nađena općejezična teorija po kojoj bi se ta posebnost ocijenila...“ (Babić, 2009.: 163.). Njegova koncepcija ima za cilj izradbu takva opisa hrvatskoga jezika da se vidi njegova posebnost i jedinstvenost na svijetu, tj. da se jasno razaznaje „identitet“ hrvatskoga jezika kao bitnoga sastojka „identiteta“ hrvatskoga naroda. Pri tome treba opisivati hrvatski jezik, s jedne strane, sam po sebi, a s druge strane tako da bude jasno određen prema drugima, naime susjednim i dodirnim, sličnim jezicima. Izravna se usporedba ipak izbjegava. Pri tome najprije treba istaknuti da Stjepan Babić čvrsto drži hrvatski jezik, a posebice njegov književni jezik, zasebnim jezikom „kakvoga više nema na svijetu“ (Babić, 2009.: 163.). To je Babićevo gledište neovisno o tome može li se ta spoznaja o biti hrvatskoga jezika općejezikoslovnom

¹ Predavanje za Međunarodni znanstveni skup Stogodišnjica Stjepana Babića, Zagreb, 8. svibnja 2025.

teorijom potkrijepiti ili ne, ali težnja za takvim obrazloženjem te kroatističke spoznaje ipak muči Stjepana Babića.

U radu se ovisno o kontekstu rabe nazivi *zaseban* (*zaseban jezik*) i *poseban* (*poseban jezik*) kao manje-više bliskoznačnice. Naziv je *zaseban* u kontekstu ovoga rada rabljen semantički istovrijedno s nazivima *samostalan*, *samosvojan* i *samobitan*, koji se također uporabljaju. Naziv *zaseban* i njegovi ekvivalenti uključuju kao semantičku sastavnicu s jedne strane značenje brojne predmetne jedinstvenosti i cjelovitosti (ovdje dotičnoga zasebnoga jezika), a s druge strane izrazito značenje odvojenosti od drugih predmeta (tj. od drugih zasebnih, možda sličnih ili po nekim značajkama jednakih jezika). Značenje je naziva *poseban* manje-više jednako nazivu *osebujan*, znači, koji se odlikuje i odudara od određenih drugih pojava, predmeta, bića po nekim neponovljivim, izvornim značajkama. Stjepan Babić u svojem članku rabi samo *poseban*, zbog čega i ja uz naziv *zaseban* također rabim mjestimice *poseban*, kad je pogriješno shvaćanje isključeno, premda bi naziv *zaseban* bio odgovarajući s obzirom na temu rada. Uostalom, korpuslingvistička posebnost hrvatskoga jezika u njegovoj povijesnoj cjelini, a zacijelo hrvatskoga književnoga jezika, o kojoj Stjepan Babić piše, rezultat je povijesno-dinamičnoga jezičnoga stvaralaštva hrvatske jezične zajednice, i to kao samosvojne, znači zasebne.

Kad je riječ o statusu hrvatskoga samostalnoga jezika treba razlikovati semiotički objektivni, stvarno postojeći status hrvatskoga jezika, koji ima emsku valjanost za Hrvate i njihovu jezičnu zajednicu, od unutrašnjopolitičkoga i vanjskopoliškoga povoljnoga ili nepovoljnoga položaja hrvatskoga jezika, tj. od političkoga i pravnoga statusa, koji ovisi o čimbenicima političke moći i njima uvjetovanim ulogama u javnom području. Problem samosvojnosti zasebnoga hrvatskoga jezika, koji se u ovom članku kao općejezikoslovni problem opisuje, problem je semiotičkoga, objektivnoga statusa.

Problem s kojim se Stjepan Babić u svojem članku muči, u stvari je problem cjelovitoga hrvatskoga jezika. Stoga i rabim uglavnom opći naziv *hrvatski jezik*, premda se u Babićevu članku rabi prije svega *hrvatski književni jezik*, jer Stjepana Babića zanima baš zasebnost i samostalnost književnoga jezika kao „posebnoga jezika“ (vidi Babić, 2009.: 185.). Nazivoslovnu raspravu o nazivima *književni/standardni/normirani jezik* Stjepan Babić izostavlja jer s pravom smatra da dotično nazivoslovno određenje „ne utječe na bit“ njegova članka. „Zbog ekonomičnosti i stilske raznolikosti“ on rabi i „katkada samo naziv hrvatski jezik“ (Babić, 2009.: 164.). Hrvatski je književni jezik kao cjelina, na lektalnoj razini normativno gledano, prvorazredan sastojak cjelovitoga hrvatskoga jezika. Njegove su načelna sinkronijska sustavnost i dijakronijska povezanost omogućile hrvatskoj kroatistici nepobitno dokazati stvarnu bespredmetnost serbokroatističke tvrdnje o nekom zasebnom srpskohrvatskom jeziku s hrvatskim jezikom kao nesamostalnim sastojkom, prešućujući činjenicu da se hrvatski narod kao kulturna i jezična zajednica zanimao od samih svojih početaka u jugoistočnoj Europi za pismenost, književnojezičnost i književnost, i da se

hrvatski jezik od 12. stoljeća samostalno razvio kao zaseban jezik i da se stoljećima književnojezično oblikovao i uporabno normirao.

Status zasebnosti hrvatskoga jezika i serbokroatizam

Ta je težnja, međutim, sasvim razumljiva jer u međunarodnoj slavistici, a posebice u nehrvatskoj slavistici razdoblja jugoslavenskih država, ali i još nakon sloma druge, komunističke Jugoslavije, dugo je vrijeme prevladavala ideologija serbokroatizma koji osporava samostalnost i zasebnost hrvatskoga jezika. Općenito se pri tome ističe znakovnu sličnost između hrvatskoga i srpskoga jezika i na osnovi se izabranih obilježja propagira istost obaju zasebnih jezika kao varijanata zajedničkoga i jedinstvenoga „hrvatskosrpskoga“ odnosno „srpskohrvatskoga jezika“. Ta je ideologija nesumnjivo temeljito suprotna teorijskomu obrazloženju samostalnosti i zasebnosti hrvatskoga jezika, a zapravo je služila velikosrpskoj srpskosvjetskoj odnosno jugoslavenskoj državnoj politici. U svrhu se obrazloženja serbokroatizma razvilo koncepciju jednoga krovnog zasebnoga jezika, nazvanoga „srpskohrvatski“ odnosno „hrvatskosrpski“, koji bi bio hrvatskomu i srpskomu jeziku nadređeni, a potonji bi bili samo varijantama toga izmišljenoga zasebnoga jezika. Budući da je ta koncepcija u Hrvatskoj već u kasnom 19. stoljeću postala jezičnopolitičkom doktrinom, a u 20. stoljeću za vladavine obiju Jugoslavija jedinstvenim i službeno propisanim tumačenjem odnosa između hrvatskoga i srpskoga jezika, općejezikoslovno je tumačenje zasebnosti i samostalnosti hrvatskoga jezika prema srpskomu iz jezičnopolitičkih razloga bilo nemoguće i moralo je izostati.

U komunističkoj su se Jugoslaviji (FNRJ/SFRJ), posebice u poslijedeklaracijsko doba, hrvatski jezikoslovci mogli pozivati na ustavnopravnu ravnopravnost svih četiriju službenih jezika Jugoslavije (slovenski, hrvatski, srpski, makedonski jezik). Tako se hrvatski književni jezik, kao po funkcionalnom statusu pravno jednak ostalim službenim jezicima FNRJ/SFRJ, načelno mogao služiti svim onim pravima koja su vrijedila za tri ostala službena jezika, premda često s politički uzrokovanim povelikim teškoćama. Na taj je način hrvatski književni jezik u funkcionalnom, praktičnom pogledu u FNRJ/SFRJ zapravo imao službeno priznat status zasebnoga književnoga jezika. Taj se status međutim službeno nije priznao u jezikoslovnom teorijskom pogledu, znači da je hrvatski književni jezik semiotički zaseban povijesni sustav jezičnih znakova, kao što je to bilo u slučaju slovenskoga i makedonskoga. Zbog ideoloških se političkih razloga u tom pogledu moglo u FNRJ/SFRJ govoriti samo o hrvatskosrpskim odnosno srpskohrvatskim varijantama. Toga se i Dalibor Brozović držao kad je na Petom slavističkom kongresu u Sarajevo 1965. izrazito zastupao zasebnost hrvatskoga književnoga jezika i tumačio ju riječima:

„Ponavljam da su varijante za Hrvate i Srbe isto ono što su za Makedonce i Slovence njihovi jezici, naravno u funkcionalnome, a ne lingvističkom smislu.“ (Brozović, 1965.: 35. i 41.; navedeno iz Babić, 2009.: 187.)

Položaj se promijenio tek s osamostaljivanjem Republike Hrvatske kad je postalo jasno

„da je hrvatski književni jezik i lingvistički poseban jezik kakvoga na svijetu više nema, a službeno je priznat u Ustavu Republike Hrvatske.“ (Babić, 2009.: 187.)

Stjepan Babić tim izričajem završava svoj članak, a problem koji je bio povodom tom članku i koji je Stjepana Babića mučio, naime naći općejezikoslovnu teoriju („općejezičnu teoriju“) po kojoj bi se „posebnost“ hrvatskoga književnoga jezika mogla „ocijeniti“, ostaje neriješen, premda je njegovo rješenje u tom završetku implicitno naznačeno.

Neriješenost i naznake rješenja problema u članku

Problem ostaje neriješen jer se ni u završetku članka ne navodi željeno općejezikoslovno teorijsko tumačenje, a umjesto se toga bez daljnjega samo tvrdi „lingvistička posebnost“ hrvatskoga književnoga jezika. S druge strane, navedena napomena o osamostaljivanju Republike Hrvatske kao poticaju da se prizna i prihvati „da je hrvatski književni jezik i lingvistički poseban jezik“, upućuje na nekorpuslingvističko obrazloženje, ali to ne u smislu političkoga voluntarizma, decizionizma ili dekretizma, nego u interdisciplinarnom teorijskom smislu proučavanja pojmovnih i teorijskih temelja toga spoznajnoteorijskoga problema. Bliže rješenju problema smatram Babićevo razjašnjenje da

„Hrvati srpski jezik doživljavaju kao drugi, drugačiji jezik, i to ne na osnovi subjektivnih osjećaja, nego na osnovi objektivnih razlika, a vrijedi i obratno.“ (Babić, 2009.: 163.)

I još je bliža rješenju problema Babićeva tvrdnja da

„po svojoj je normi hrvatski književni jezik različit od svih drugih književnih jezika u svijetu, i to u mjeri koja nije i ne može biti zanemariva“ (Babić, 2009.: 183.),

a da se ipak zasebnost hrvatskoga književnoga jezik osporava obrazloženjem da su te razlike „nevažne“. Jer osporavatelji hrvatske jezične zasebnosti svojim podcjenjivanjem i zanemarivanjem tih razlika te proglašavajući ih nevažnim glede priznavanja zasebnosti hrvatskoga književnoga jezika, pokazuju da te razlike i njihova relevantnost za semiotički status zasebnosti hrvatskoga jezika za te osporavatelje nemaju hrvatske „emske valjanosti“. U oštroj suprotnosti s tim, samo „etskim“, neemskim gledištem tē su razlike i njihova relevantnost za zasebnost hrvatskoga jezika za hrvatsku jezičnu zajednicu emski valjane. Tu je svako daljnje teoretiziranje suvišno, tu pomaže samo aktivna, djelotvorna obrana emske valjanosti hrvatske jezične samostalnosti. Ključni se pojam „emske valjanosti“ kako ga je odredio američki jezikoslovac i antropolog Kenneth Lee Pike u svojoj općoj „tagmemskoj“ teoriji o jeziku i strukturi ljudskoga ponašanja, detaljnije prikazuje kasnije.

Za općejezikoslovno se tumačenje statusa samostalnosti i zasebnosti pojedinačnih jezika zahtijeva proučavanje i sagledavanje puno više raznovrsnih, semiotički

relevantnih jezičnih činjenica i njihovih suodnosa nego pri pukom „lingvističkom“, znači korpuslingvističkom tumačenju. Budući da je po određenju znanstveni predmet potonjega tumačenja samo jezik kao povijesni sustav jezičnih znakova jedne konkretne jezične zajednice kao nositelja i vlasnika dotičnoga zasebnoga jezika, korpuslingvističko pojmovlje ne zadovoljava potrebu tumačenja statusa samostalnosti i posebnosti zasebnih jezika. To postaje jasno kad se osumnjiči status zasebnosti i samostalnosti jednoga zasebnoga jezika zbog njegove korpuslingvističke sličnosti s jednim drugim jezikom, kako je to slučaj s ideologijom serbokroatizma, koja osporava zasebnost hrvatskoga jezika.

Razlikovati pojmove „sličnosti“ i „jednakosti“

Tu treba najprije razjasniti pojam „sličnosti“ jer sličnosti nisu jednakosti i slični predmeti nisu jednaki predmeti. Treba točno odrediti što je različito a što je isto u sličnih predmeta i kako treba to ocijeniti. U protivnom, sličnost može ljudsko osjetilno opažanje i spoznaju zavesti tako da se sličnost pričinu i protumači kao istost ili čak, još gore, zlorabi u svrhu obmanjivanja. Već je Platon taj problem sa sličnostima u svojem dijalogu Sofist prepoznao kao bitan spoznajni filozofski problem i upozorio na njom uzrokovane varke i spoznajne zablude, pogrešne predodžbe i privide te zaključuje da se glede spoznaje najviše treba čuvati slučajevā sličnosti, jer su spoznajno vrlo opasni. Kao zorne primjere za tu tvrdnju navodi psa kao najpitomiju životinju i sličnoga mu vuka kao najdivljiju životinju (Platon, 1964.: 202. = 231.a). U istom je smislu ranokršćanski crkveni spisatelj Tertulijan (Quintus Septimius Florens Tertullianus, 150. – 230.) u svojoj raspravi *Adversus Marcionem* skovao poslovicu „Faciunt favos et vespae: faciunt ecclesias et marcionitae.“ (I ose grade saće: grade crkve i marcioniti.) (Tertullian, 207.: IV., 5., 3.). Time je usporedio osinje saće s crkvenim zgradama gnostičke sljedbe marcionista za razliku od katoličkih crkava, koje se može usporediti s pčelinjim saćem, iz kojega se dobivaju vosak i med, što osinje saće ne proizvodi.

Budući da je iskaz o istovjetnosti neke stvari sa samom sobom samo aksiomski iskaz o refleksivnosti relacije identičnosti bez posebnoga daljnega sadržaja, jezikoslovno su zanimljivi, korisni i čak često potrebni iskazi o identičnosti u kojima su imenovani jezikoslovni predmeti, naime usmena ili pismena jezična ostvarenja poput raznovrsnih tekstova i književnih djela, ili na lektalnoj razini narječja i književni jezici kao cjeline, ili čak cjeloviti zasebni jezici, isti, a njihovi nazivi, čijim se pojmovnim značenjima kategoriziraju odnosno tipologiziraju dotični jezikoslovni predmeti, različiti. Naravno, isto tako su važni odgovarajući iskazi o neidentičnosti kao na primjer iskaz da se glotonimski nazivi *hrvatski jezik*, *srpski jezik*, *crnogorski jezik* i *bošnjački jezik* ne mogu odnositi na isti predmet, jer se radi o različitim zasebnim jezicima. Nazivoslovna je semantička situacija u tom pogledu jednaka kao u logici ili matematici gdje se više konstantā ili vajjablā može odnositi na iste, ali i na različite predmete.

Pri tom nije na odmet spomenuti da istovjetnost nužno pretpostavlja potpunu jednakost. Stoga, nikakva djelomična jednakost između jezikoslovnih naziva označenih predmeta ne dopušta ustvrditi njihovu identičnost. U takvim bi se slučajevima mogla samo ustvrditi istovjetnost određenoga apstraktnoga tipa kojemu upitni predmeti sinkronijski ili dijakronijski pripadaju i koji se može uzeti kao *tertium comparationis*. Zbog različitosti pripadnoga zasebnoga jezika to vrijedi na primjer također u slučaju općeslavenskoga veznika *i*: hrvatski veznik *i* nije identičan sa srpskim *i*, ili točnije rečeno, nazivi *hrvatski veznik* „*i*“ i *srpski veznik* „*i*“ s obzirom na zasebnost hrvatskoga i srpskoga jezika ne imenuju isti jezikoslovni predmet.

Babićev članak kao izradba jezične identifikacijske iskaznice

Na žalost, u jezikoslovlju se pitanja o zasebnosti i nezasebnosti ne daju uvijek brzo i konačno razriješiti. Katkad je rješenje i politički osporeno. Baš je to slučaj s hrvatskim jezikom kao zasebnim jezikom i s njegovim tipološkim odnosom prema „drugim, bliskim jezicima“ u jugoistočnoj Europi. Stoga je hrvatska kroatistika opetovano prinuđena korpusnolingvistički, funkcionalnolingvistički i stilistički te jezičnopovijesno dokazivati neidentičnost predmeta označenih zasebnojezičnim nazivima *hrvatski*, *srpski*, *bošnjački*, *crnogorski*. S tim u vezi, Babićev se članak može tumačiti kao koncepcija izradbe „jezične identifikacijske iskaznice“ koja je, s obzirom na njezin sklop opisnih i objasnidbenih oznaka, sigurna od zloporabe i krivotvorenja jer onemogućuje svaki argumentirani iskaz o identičnosti predmetnih značenja navedenih naziva. Takav bi opis mogao poslužiti kao osobna iskaznica hrvatske jezične zajednice odnosno kao jezična iskaznica hrvatskoga naroda i nadzorni popis za varijantološku provjeru i ortolingvističku ocjenu kakvoće i stupnja hrvatskosti upitnih tekstova i sumnjivih jezičnih činjenica. Pri tom, međutim, mora se uzeti u obzir da su izvorni hrvatski tekstovi s jedne strane, ontološki gledano, stvaralački proizvod hrvatske jezične zajednice odnosno njezinih govornika, a s druge strane, što se tiče prepoznavanja i priznavanja danih tekstova kao hrvatskih i time da su emski valjani hrvatski tekstovi, spoznajni i ocjenjivački zadatak koji se ovisno o kakvoći tekstova možda ne daje odmah jednostavno riješiti.² Kao posebna, tipična obilježja hrvatskoga književnoga jezika Stjepan Babić nabraja među inim sljedeće pojedinosti (Babić, 2009.): 1.) trodijalekatno što-ča-kajkavsko prepletanje riječi i oblika u oblikovanju hrvatskoga književnoga jezika današnje stilizacije (str. 168.);

² Posebnost je i jedinstvenost sveukupnih jezikoslovnih oznaka u cjelini i njihova povezanost u strukturi hrvatskoga jezika posljedica jezične stvaralačke samobitnosti i samostalnosti hrvatske jezične zajednice, koja ostvaruje svoj potencijal jezičnoga stvaralaštva proizvodom tekstova i glede književnoga jezika posebice razvojem uporabnih i kodificiranih norma. Zadužena je za normiranje struka, tj. stručnjaci i stručne institucije, i to na organizirani način. Pri tome treba polaziti od tvrdnje jezične samobitnosti hrvatskoga naroda kao etničke i time također jezične zajednice za koju je vlastiti hrvatski jezik prvorazredna, bitna sastavnica. Politički gledano, jezično-kulturna samostalnost, međutim, može biti znatno ograničena i uskraćena. I u tom je pogledu osamostaljanje Republike Hrvatske bilo veliko oslobođenje.

2.) leksičke posebnosti kao najbrojnije posebnosti; pri čemu se često rabe domaće i strane riječi s različitim stilističkim vrijednostima i s riječima drugih, sličnih jezika slične ili istovjetne riječi s različitim značenjem (str. 175.; 177.); 3.) uopće stilističke posebnosti (str. 177.); 4.) tvorba oblikā budućega vremena isključivo s infinitivom (*sutra ćemo kopati*) (str. 172.; 174.); 5.) kondicional II je normalna glagolska morfološka kategorija i ima svoje posebne oblike (*bio bih govorio*) (str. 172.; 174.); 6.) enklitike dolaze uz određena pravila neposredno iza početka svoje rečenice odnosno sveze (str. 175.); 7.) „Velika je atributna i predikatna uporaba neodređenih pridjeva.“ (str. 175.); 8.) u pridjevnim je nastavcima genitiva odnosno akuzativa *-ega*, *-oga* završno *-a* stalni dio nastavka, a ne samo navezak (str. 172.); 9.) brojevi se *dva*, *oba*, *tri*, *četiri* obično sklanjaju (str. 172.); 10.) kao oblici se akuzativa jednine zamjenice *ona* rabe enklitike *ju* i *je*, ali prednost kao tipični hrvatski oblik ima *ju* (str. 172.); 11.) postoji snažna težnja da se izvedu imenice mocijske tvorbe, tj. da svaka imenica m. r. dobije svoj parnjak u imenici ženskoga roda, i to sufiskima *-ica*, *-ka*, *-inja*, *-kinja* (str. 173.); 12.) slavenski se genitiv relativno često rabi (str. 175.).

Tim se obilježjima može dodati uporaba oblikā prošlih načina vršenja glagolske radnje (prošlih *akcionsarta*), naime aorista, imperfekta i gotove sadašnjosti. Za stilistički su birani svehrvatski književni jezik kulturno zahtjevnih tekstova oni normativno tipični a u sklopu s drugim tipičnim obilježjima hrvatskoga književnoga jezika za njega identifikacijski. Glagolske su morfološke kategorije prošlih *akcionsarta*, međutim, emski valjane naprimjer također u bugarskom jeziku, ali je identifikacijski sklop jezičnih obilježja bugarskoga jezika sasvim drugi. Kada je riječ o mjestu enklitike *se* (vidi gore točku 6.), postoji prilična sloboda izbora mjesta neposredno iza početka rečenice odnosno sveze ili na jednom drugom mjestu, ovisno o razumljivosti i/ili prozodijskoj blagozvučnosti sintakse. Ipak, u dvojbi, mjesto neposredno iza početka ima prednost. Uporaba se oblika akuzativa jednine zamjenice *ona*, naime *je*, umjesto *ju* (vidi gore točku 10.), za razliku od mjesta enklitike *se*, ne može sinkronijski objektivno obrazložiti, nego je samo povijesni relik i subjektivno uvjetovana. Stoga Stjepan Babić daje prednost obliku *ju* kao tipičnomu hrvatskomu obliku.

Pod glasovnim posebnostima (str. 168.) Stjepan Babić navodi da „bliskorodni jezici u njegovu okruženju“ imaju „isti ili veoma blizak sastav“ glasovā kao hrvatski jezik. Sporan „je samo dvoglasnik pa bi se mogla osporavati glasovna različitost hrvatskoga jezika“. Budući da se problem dvoglasnika [ɛ̃] kao problem (i)jekavskih refleksa starocrkvenoslavenskoga jatovskoga fonema /ѣ/ treba fonološki tumačiti kao zaseban hrvatski jatovski fonem /ě/ s njegovim alofonima (/ě/: [ɛ̃], [e], [ē]), fonem /ě/ je za razliku od srpskoga službenoga književnoga jezika normativno bitno obilježje svehrvatskoga književnoga jezika (usp. Auburger, 2022.). Troslovno pisanje dvoglasnoga alofona [ɛ̃] kao *iје* umjesto hrvatskoga povijesnoga *ie* ostatak je dominacije serbokroatizma nad slovopisom hrvatskoga književnoga jezika i protutipično za hrvatski književni jezik. Dvoglasnički je alofon [ɛ̃] kroatistika

iliraca i zagrebačke filološke škole te njihovih nastavljača nakon kratkotrajnoga pisanja slovom *ě* pisala kao dvoslov *ie*. Tom je bilo suprotstavljeno serbokroatističko fonološko tumačenje toga dvoglasnika i serbokroatistička koncepcija fonološkoga pravopisa, te je u 1870-tim godinama to pisanje zamijenio troslovom *ije* što se do danas nije uspjelo ispraviti. Stjepan Babić se na tu slovopisnu posebnost u danom članku ne osvrće (vidi str. 168.) premda se isto kao i Dalibor Brozović zalagao za dvoslovno pisanje *ie*.

Inače je za pisani lik svehrvatskoga književnoga jezika kao norma tipično da se služi isključivo latinicom (vidi str. 165.). Kao pojedinačna se tipična pravopisna zasebnost navodi rastavljeno pisanje oblikā budućega vremena I (*pisat ću, ću pisati, ne ću pisati*; vidi str. 165.). Za razliku od toga, rastavljeno se pisanje niječnih enklitičkih oblika sadašnjega vremena od glagola *htjeti* (*ne ću, ne ćeš, ne će, ...*) u članku ne navodi, premda je to pisanje važna značajka hrvatskoga književnoga jezika i jezikoslovno objektivno obrazloženo suprotno suparničkomu, sastavljenomu pisanju. Jer s jedne strane u „složenim se glagolskim oblicima enklitike pišu, kao i drugdje, rastavljeno od riječi s kojima se zajedno izgovaraju: *pjevao sam, radio bih, učili bismo, ne biste željeli*. Tako se i oblici futura pišu: *ja ću doći, ti ćeš čitati, on će tresti*.“ (Babić i autori, 1996.: t. 304.); a s druge strane niječna „čestica *ne* piše se rastavljeno od glagola: *ne znam, [...], ne pjevaj, [...], ne čitajući*.“ (Babić i autori, 1996.: t. 306.). U suglasju se s tim pravilima po zaključcima prijašnjega Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika niječna čestica *ne* piše rastavljeno također kad se nađe ispred enklitičkih oblika pomoćnog glagola *htjeti* (vidi Ham, 2009.: 26.; Ham, 2010.: 141.). Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika na svojoj je sjednici od 15. prosinca 2005. g. većinski zaključilo preporučiti rastavljeno pisanje niječnice od enklitičkih oblika glagola *htjeti* (Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika, 2013.: 77.). Na taj je način u pravopisu očuvana morfološka paradigmataska sustavnost tih složenih glagolskih oblika.

Načelo Alfreda N. Whiteheada

„... povezati ponašanje stvari s formalnom prirodom stvari“

Platon i Tertulijan ustvrdili su svojim navedenim zornim primjerima osnovnu spoznajnu istinu glede mogućnosti varke i pričina, tj. spoznajne zablude prouzrokovane sličnošću dotičnih činjenica. Alfred North Whitehead (1861. – 1947.), značajni anglosaski matematičar i filozof, tu je filozofsku istinu u svojem glavnom filozofskom djelu *Process and Reality* (Proces i stvarnost) općenito pojmovno odredio kao spoznajnoteorijsko i metodološko osnovno načelo. Kako bi se izbjegla navedena vrsta varke (engl. *delusive perception*, varava predodžba), nužno je

„... povezati ponašanje stvari s formalnom prirodom³ stvari. Ponašanje koje je odvojeno od stvari, apstraktno je, kao i stvar odvojena od svojega ponašanja.“ („... to connect the

³ Naglašeno u originalu; usp. također nav. dj. 113. – 115.; 122. – 123.; 128. – 129.

behaviour of things with the formal nature of things. The behaviour apart from the things is abstract, and so are the things apart from their behaviour.“). (Whitehead, 1979.: 94.)

U primjeni toga načela na problem statusa hrvatskoga jezika kao samostalnoga i zasebnoga jezika postaje jasno da je serbokroatizam „stvari“, naime sustav hrvatskih jezičnih znakova, odijelio od „ponašanja“, naime od hrvatske jezične zajednice i njezinih članova Hrvata kao stvaratelja i nositelja hrvatskoga jezika. To je upravo metodološko polazište serbokroatističke argumentacije protiv zasebnosti hrvatskoga jezika. Pri tome nije varavo opažanje istovjetnosti pojedinačnih korpuslingvističkih obilježja, znači jezičnoga znakovlja kao „stvari“, nego niječni zaključak samo iz tih jednakosti glede statusa hrvatskoga jezika kao zasebnoga, samobitnoga jezika, znači niječni zaključak bez obzira na povijesnu hrvatsku jezičnu zajednicu kao jedinstveno, korporativno, povijesno-dinamično „vlastito Ja“ i njegovo jezično ponašanje. To korporativno jezično „Ja“ djeluje kao stvaratelj i nositelj hrvatskoga jezika i normira ga, a pri tome prije svega njegov književni jezik.⁴ Ono ima svoj ontološki temelj u govornicima samobitnih jezika kao članovima pripadnih jezičnih odnosno etničkih zajednica koje svoje zasebne jezike doživljavaju kao jedinstvene samobitne cjeline.⁵

Semiotički pojam „emske valjanosti“

Kennetha L. Pikea i njegova primjena na problem općejezikoslovnoga tumačenja statusa zasebnosti hrvatskoga jezika

Whiteheadovo spoznajnoteorijsko i metodološko načelo da se treba cjelovito obazirati i na predmetnu pojavu kao stvar i na njezino ponašanje, američki je jezikoslovac i antropolog Kenneth Lee Pike (1912. – 2000.) u svojoj općoj „tagmemskoj“ teoriji o jeziku i strukturi ljudskoga ponašanja, a osobito u svojim fonološkim radovima jezikoslovno, može se reći, implicitno sustavno primjenjivao i razrađivao.⁶ Temeljno je pri tome Pikeovo uvođenje pojma „emske“ (engl. *emic*) valjanosti (engl. *emic unit*, emska jedinica), znači semiotičkim subjektima priznate valjanosti dotičnih jezičnih odnosno drugih znakovnih činjenica kao takvih i zahtjev da se u proučavanju obazire na nj (engl. *emic perspective*; *emic standpoint*), kao na primjer u fonologiji na „foneme“ kao „fonemske“ jedinice u oprjeci prema pukim akustičkim glasovima u fonetici. Neemsko, „etsko“ (engl. *etic*) proučavanje (engl. *etic perspective*; *etic standpoint*) kao takvo ne uzima u obzir tu valjanost ili samo vrlo općenito pri odabiranju svojih semiotičkih predmeta. Pike je *svoj pojam* „emic unit“ među inim odredio ovako:

⁴ Usp. Auburger, 2009.: 254. – 259.; usp. također nav. dj. 235. – 236.; Auburger, 1999.: 399. – 406.

⁵ U tom bi pogledu bila jako zanimljiva jezikoslovna kroatistička primjena Millerove opće teorije „živićih sustava“ kao teorije „jezičnih živićih sustava“; usp. Miller, 1978.; Miller i autori, 1990.; Auburger, 1990.: 177. – 187.

⁶ Pike, 1967.: 37. – 42.; Pike, 1990.; Pike, 1990.a; Pike i autori, 1996.; Auburger, 1981.: 77. – 86.; Auburger, 1993.: 87. – 98.; Auburger, 2009.: 238. – 239. Pikeova je tagmemika iscrpno prikazana i istražena kao sastavnica opće teorije jezičnih varijanata u Auburger, 1993.: 87. – 98.; 141. – 166.; 324. – 349.

„Emska je jedinica fizička ili umna jedinica ili sustav koje dotični pripadnici drže relevantnim za njihov sustav ponašanja i istom emskom jedinicom unatoč etskoj varijabilnosti.“ (*An emic unit... is a physical or mental item or system treated by insiders as relevant to their system of behavior and as the same emic unit in spite of etic variability.*) (Pike i autori, 1996.).

Stoga, emska proučavanja uz cjelovitost relevantnih činjenica zahtijevaju funkcionalno i značenjsko razumijevanje tih činjenica. U metodološkom su pogledu emska proučavanja unutrašnja proučavanja i gledaju na korpuslingvističke činjenice iznutra, znači, pretpostavljaju filološko i antropološko gledište unutar proučavane jezične, odnosno, općenito semiotičke zajednice. To je posebno važno kad su posrijedi pitanja normiranja i statusna pitanja samostalnosti i zasebnosti. Za razliku su od toga neemska, etska proučavanja u tom pogledu površna.

Pikeov je spoznajnoteorijski i metodološki temeljni semiotički pojam „emske valjanosti“ ne samo omogućio protiv serbokroatističke ideologije dokazati samobitnost i zasebnost hrvatskoga jezika, a posebice hrvatskoga književnoga jezika, nego i pripadnost čakavštine i kajkavštine cjelovitomu hrvatskomu jeziku kao integralnih podsustavnih lektalnih sastavnica. Upravo je naime kriterij emskosti zapravo pokrenuo Maticu hrvatsku da 16. travnja 1971. i formalno prekine Novosadski dogovor koji se u Novom Sadu 1954. zaključio većinom srpskih zastupnika. Isto tako se teze 7. – 10. od poznatih deset teza o hrvatskom jeziku Dalibora Brozovića temelje na kriteriju emskosti.⁷ Mario je Grčević u svojem razgovoru s Markom Curaćem uvjerljivo dokazao pripadnost čakavštine i kajkavštine cjelovitomu hrvatskomu jeziku kao njegovih integralnih, podsustavnih, lektalnih sastavnica i pobio je tvrdnju o njihovoj zasebnosti.⁸ Pri tome Mario Grčević s pravom prigovara američkoj međunarodno utjecajnoj organizaciji SIL International da na svoju ruku, bez obzira na valjanost Pikeove teorije o emskosti i njezinom temeljnom pojmu, uvrštava čakavštinu kao „zasebni“ slavenski jezik u normu ISO 639-3 Međunarodne organizacije za normizaciju (engl. *International Standards Organization*). Ali, SIL International uopće je prekinuo s Pikeovom tagmemskom teorijom i metodologijom. Ironično, baš je Kenneth Lee Pike od 1942. do 1979. g. obnašao dužnost predsjednika toga zavoda, koji se tada nazivao Summer Institute of Linguistics.

⁷ Brozović, 1975.; usp. napr.: teza 7.: pojam je „hrvatsko-srpskog dijasistema“ apstrakcija; tj. nastao je „etskim“ razmatranjem i nema emsku vrijednost; teza 10.: regulacija hrvatskoga standardnoga jezika mora imati svoj izvor u samom hrvatskom jeziku, mora odgovarati jezičnomu osjećaju Hrvata i imati pozitivnu funkcionalnu vrijednost za hrvatsku jezičnu zajednicu.

⁸ Grčević, 2023.; usp. Grčevićovo odlično tumačenje posebnoga tipa hrvatskoga jezika kao „makrojezika“. Jednim ga jezikom „na razini njegovih narječnih idioma i jezika literarne produkcije prepoznaju njegovi nositelji na temelju vrijednosnih i kulturoloških kriterija. Ozbiljno jezikoslovlje na temelju rekonstruiranih dijalektalnih izoglosa ne smije prekrajati kulturnojezične i njezine jezikoslovne danosti koje su stvarane stoljećima jezičnom uporabom i komunikacijom. Ona je obvezna u svojim klasifikacijama svestrano i objektivno predložiti činjenično stanje“.

Riješenost problema

Zaključak je dakle ove rasprave da je Babićev problem naći opću teoriju kojom se može ocijeniti činjenični status zasebnosti upitnih zasebnih jezika, primjenom semiotičkoga pojma „emske valjanosti“ rješiv. Treba samo dosljedno primijeniti Pikeov spoznajnoteorijski i metodološki temeljni semiotički pojam „emske valjanosti“ na jezične činjenice u cjelini, uključujući semiotički status zasebnosti i samostalnosti. Tako bi se ispunilo Babićevo i općenito valjano načelo da se teorija „mora prilagoditi činjenicama, a ne činjenica teoriji.“ (Babić, 2009.: 161.)

Literatura

- Leopold Auburger, 1981., Funktionale Sprachvarianten, Metalinguistische Untersuchungen zu einer allgemeinen Theorie, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden
- Leopold Auburger, 1990., Linguistic minority relations, u zborniku Minderheiten und Sprachkontakt, ur. Ulrich Ammon, Klaus J. Mattheier, Peter H. Nelde, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, str. 169. – 190.
- Leopold Auburger, 1993., Sprachvarianten und ihr Status in den Sprachsystemen, Georg Olms Verlag, Hildesheim, Zürich, New York
- Leopold Auburger, 1999., Die kroatische Sprache und der Serbokroatismus, Gerhard Hess Verlag, Ulm/Donau
- Leopold Auburger, 2009., Hrvatski jezik i serbokroatizam, Maveda i HFDR, Rijeka
- Leopold Auburger, 2022., Das kroatische Jat-Phonem und seine Allophone in der kroatischen Standardliteratursprache, Geschichtlicher Überblick und phonologische Systematik, Filologija, knj. 79., str. 1. – 36.
- Stjepan Babić, 2009., Hrvatski književni jezik, ponajprije njim samim, Jezik, god. 56., br. 5., str. 161. – 189.
- Stjepan Babić i autori, 1996., Hrvatski pravopis, 4. izd., Školska knjiga, Zagreb (Božidar Finka, Milan Moguš)
- Dalibor Brozović, 1965., O problemima varijanata, Jezik, god. 13., br. 2., str. 33. – 46.
- Dalibor Brozović, 1975., Deset teza o hrvatskome jeziku, Hrvatska revija, god. 25., br. 2., str. 605. – 616.
- Mario Grčević, 2023., Razgovor s prof. dr. sc. Marijem Grčevićem o hrvatskom jeziku u normama Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) i djelovanju organizacije SIL International; <https://www.hkv.hr/razgovori/41250-razgovor-s-prof-dr-sc-marijem-grcevicem-o-hrvatskom-jeziku-u-normama-medunarodne-organizacije-za-normizaciju-iso-i-djelovanju-organizacije-sil-international.html>
- Sanda Ham, 2009., Vijeće za normu i Hrvatski školski pravopis, Jezik, god. 56., br. 1., str. 24. – 30.
- Sanda Ham, 2010., Usklađenost Hrvatskoga pravopisa s odlukama Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika, Jezik, god. 57., br. 4., str. 140. – 142.
- James Grier Miller, 1978., Living systems, McGraw Hill Higher Education, New York
- James Grier Miller, Jessie L. Miller, 1990., Introduction, The nature of living systems, Behavioral Science, god. 35., br. 3., str. 157. – 163.
- Kenneth Lee Pike, 1967., Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior, 2. izd., De Gruyter Mouton, The Hague

- Kenneth Lee Pike, 1990., On the emics and etics of Pike and Harris, u zborniku *Emics and etics, The insider/outsider debate*, ur.: Thomas N. Headland, Kenneth L. Pike, Marvin Harris, Sage Publications, Newbury Park, str. 28. – 47.
- Kenneth Lee Pike, 1990.a, Pike's reply to Harris, u zborniku *Emics and etics, The insider/outsider debate*, ur.: Thomas N. Headland, Kenneth L. Pike, Marvin Harris, Sage Publications, Newbury Park, str. 62. – 74.
- Kenneth Lee Pike, Karl J. Franklin, 1996., K. L. Pike on Etic vs. Emic, A Review and Interview; <https://www.sil.org/about/klp/interviews-tributes/karl-franklin-interview>
- Platon, 1964., *Sophistes*, u zborniku *Sämtliche Werke*, sv. 4., Phaidros, Parmenides, Thaitetos, *Sophistes*, Rohwolt, Hamburg, str. 186. – 244.
- Tertullian, 207., *Adversus Marcionem*; <https://www.thelatinlibrary.com/tertullian/tertullian.marcionem4.shtml>
- Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika, 2013., *Jezik*, god. 60., posebno izdanje, br. 2. – 4., str. 41. – 160.
- Alfred North Whitehead, 1979., *Process and Reality, An Essay in Cosmology*, The Free Press, New York

Sažetak

Leopold Auburger, jezikoslovac u miru, München, Auburger@cablenail.de
Zaklada za znanost i politiku, Berlin
UDK 81-26, izvorni znanstveni rad
<https://doi.org/10.22210/jezik.2025.72.08>
primljen 13. veljače 2025., prihvaćen za tisak 30. travnja 2025.

Die Mühen von Stjepan Babić um eine allgemeinsprachwissenschaftliche Erklärung der Besonderheit der kroatischen Sprache – allgemeine Überlegungen zu einem Artikel von Stjepan Babić

In seinem Artikel „Hrvatski književni jezik, ponajprije njim samim“ („Die kroatische Literatursprache, zuallererst für sich selbst“) erörtert Stjepan Babić das Problem, wie die Besonderheit der kroatischen Literatursprache allgemeinsprachwissenschaftlich zu erklären und damit auch zu bestätigen ist. Denn nach Stjepan Babić hat sich trotz einer großen Anzahl von Beschreibungen wesentlicher Merkmale und einzelner sprachlicher Besonderheiten noch keine allgemeinsprachliche Theorie zur Beurteilung dieser Besonderheit gefunden („... nije nađena općejezična teorija po kojoj bi se ta posebnost ocijenila, ...“, *Jezik*, god. 56., br. 5., str. 163.). Dabei hält aber Stjepan Babić unbeirrt daran fest, dass die kroatische Literatursprache eine eigenständige Sprache ist, die es als solche kein zweites Mal in der Welt gibt („... kakvoga više nema na svijetu“, ebd.). Dieses thematische Problem, das sich der Artikel stellt, ist aber ein Problem des Status der kroatischen Sprache als Ganzes und nicht nur der kroatischen Literatursprache.⁹

⁹ In meinem Artikel verwende ich die kroatischen Termini *zaseban* (*zaseban jezik*) und *poseban* (*poseban jezik*) in Abhängigkeit vom Kontext als weitgehend bedeutungsähnlich. Der Terminus *zaseban* und seine Äquivalente implizieren als semantische Komponente einerseits die Bedeutung

Das Interesse von Stjepan Babić an diesem Problem ist durchaus verständlich, denn in der internationalen Slavistik, und hierbei insbesondere in der nichtkroatischen Slavistik zur Zeit der jugoslawischen Staaten, aber auch noch nach dem Zusammenbruch des kommunistischen Jugoslawiens, dominierte lange Zeit die Ideologie des Serbokroatismus, der die Selbständigkeit und Gesondertheit der kroatischen Sprache bestritt und politisch unterdrückte. Dabei wird ganz allgemein die sprachzeichenmäßige Ähnlichkeit der kroatischen und der serbischen Sprache hervorgehoben und auf der Grundlage ausgewählter Merkmale eine im Wesentlichen Gleichheit der beiden Einzelsprachen als Varianten einer den Serben und Kroaten gemeinsamen und einheitlichen „kroatoserbischen“ (*hrvatskosrpski*) bzw. „serbokroatischen“ (*srpskohrvatski*) Sprache propagiert.

Diese Lage hat sich erst mit dem Erringen der Selbständigkeit der Republik Kroatien geändert, wodurch nämlich öffentlich anerkannt worden ist, dass die kroatische Literatursprache auch „linguistisch“ eine besondere Sprache ist, die es in der Welt nicht noch einmal gibt, und die als solche in die Verfassung der Republik Kroatien offiziell aufgenommen worden ist („da je hrvatski književni jezik i poseban jezik kakvoga na svijetu više nema, a službeno je priznat u Ustavu Republike Hrvatske.“, Jezik, god. 56., br. 5., str. 187.). Mit dieser Aussage beendet Stjepan Babić seinen Artikel. Das Problem, das Anlass zu dem Artikel von Stjepan Babić gegeben hat und das ihn geplagt hat, nämlich eine allgemeinsprachwissenschaftliche Theorie zu finden, die eine Beurteilung der „Besonderheit“ („posebnost“) der kroatischen Literatursprache erlaubt, bleibt aber ungelöst, wenn auch eine Lösung in dem angeführten Schluss des Artikels implizit angedeutet ist.

Näher heran an eine Lösung des Problems kommt die Feststellung von Stjepan Babić, dass die kroatische Literatursprache auf Grund ihrer Normen von allen anderen Literatursprachen der Welt verschieden ist, und das in einem Maß, das nicht ignoriert werden kann. Trotzdem wird die Eigenständigkeit und Gesondertheit der kroatischen Literatursprache von deren Gegnern auf Grund der Ideologie des Serbokroatismus bestritten, und zwar mit der Begründung, dass die bestehenden Unterschiede unwichtig wären (a.a.O.: 183.). Aber damit zeigen die Bestreiter der kroatischen sprachlichen Eigenständigkeit, dass für sie die tatsächlichen sprachlichen Unterschiede keine „emische“ Geltung haben, im Gegensatz zur Beurteilung durch die kroatische Sprachgemeinschaft. In dieser Situation ist jedes weitere Theoretisieren überflüssig, so dass nur eine aktive, tatkräftige Verteidigung der emischen Geltung der kroatischen sprachlichen Eigenständigkeit hilft. Der Schlüsselbegriff einer „emischen Geltung“, wie ihn Kenneth Lee Pike definiert hat, wird im nachfolgenden Teil des vorliegenden Artikels genauer dargestellt.

Bei der Lösung des Problems einer Anerkennung der Eigenständigkeit und Gesondertheit der kroatischen Sprache muss zuallererst der Begriff der „Ähnlichkeit“ geklärt werden, und das in dem scheinbar trivialen Sinn, dass Ähnlichkeiten keine Gleichheiten sind und dass ähnliche Gegenstände keine gleichen Gegenstände sind. Bereits Platon hat in seinem Dialog „Sophistes“ die begriffliche Verwirrung um den Begriff der Ähnlichkeit als ein ernstes, erkenntnismäßiges, philosophisches Problem erkannt. Als einfache Beispiele für diese

der numerischen, gegenständlichen Einzigkeit und Ganzheit der betreffenden eigenständigen Sprache, und andererseits ausdrücklich die Bedeutung der Abgegrenztheit und Gesondertheit im Verhältnis zu anderen fraglichen Gegenständen, d. h. hier zu anderen selbständigen Sprachen.

Behauptung führt er den Hund als ein bestens domestiziertes Tier und den ihm ähnlichen Wolf als eines der wildesten Tiere an.

Der Artikel von Stjepan Babić kann als Konzeption einer Ausarbeitung eines „sprachlich identifikativen Ausweises“ verstanden werden, der im Hinblick auf sein Gesamt an deskriptiven und erklärenden Angaben gegen einen Missbrauch und gegen eine Verfälschung gesichert ist, da er ein jegliches Argumentieren zugunsten einer Identität der Gegenstandsbedeutungen der einzelsprachlichen Termini *hrvatski*, *srpski*, *bošnjački* und *crnogorski* unmöglich macht. Eine solche Beschreibung kann sozusagen als Personalausweis der kroatischen Sprachgemeinschaft fungieren bzw. als Sprachausweis des kroatischen Volkes und Kontrollliste zur variantenlinguistischen Beurteilung der Qualität und des Maßes an Kroatizität fraglicher Texte und zweifelhafter sprachlicher Tatsachen. Zu diesem Zweck führt Stjepan Babić eine Fülle an besonderen, typischen Merkmalen der kroatischen Literatursprache an.

Der angelsächsische Mathematiker und Philosoph Alfred North Whitehead (1861. – 1947.) hat Platons Erkenntnis in seinem Hauptwerk „Process and Reality“ als ein erkenntnistheoretisches und methodologisches Grundprinzip definiert. Um der angeführten Art von Täuschung bei Ähnlichkeiten („delusive perception“) zu entgehen, ist es notwendig „... to connect the *behaviour* of things with the *formal nature* of things. The behaviour apart from the things is abstract, and so are the things apart from their behaviour.“ (... povezati *ponašanje* stvari s *formalnom prirodom* stvari. Ponašanje koje je odvojeno od stvari, apstraktno je, kao i stvar odvojena od svojega ponašanja.).¹⁰ Es ist klar, dass der Serbokroatismus die „Dinge“, nämlich das kroatische Sprachzeichensystem vom „Verhalten“, nämlich von der kroatischen Sprachgemeinschaft und deren Angehörigen, den Kroaten, als Schöpfern, Produzenten und Trägern der kroatischen Sprache getrennt hat. Und gerade diese Abtrennung und Abstraktion ist die methodologische Ausgangsstellung der serbokroatistischen Argumentation gegen die Eigenständigkeit und Gesondertheit der kroatischen Sprache.

Der US-amerikanische Linguist und Anthropolog Kenneth Lee Pike (1912. – 2000.) hat, so kann man sagen, das angeführte Grundprinzip von Whitehead in seiner allgemeinen, tagmemischen Theorie der Sprache und der Struktur des menschlichen Verhaltens, und dabei insbesondere in seinen phonologischen Arbeiten, implizit sprachwissenschaftlich angewendet.¹¹ Grundlegend hierbei ist die Einführung des Begriffs der emischen Geltung („emic“, „emski“: „emic unit“, „emska jedinica“), d. h. des Begriffs einer von den jeweiligen semiotischen Subjekten anerkannte semiotische Geltung der betreffenden sprachlichen bzw. sonstigen zeichenhaften Tatsachen als solche. Dazu kommt das Erfordernis, dass dies in Wissenschaft und Forschung mit einer „emic perspective“ und einem „emic standpoint“ berücksichtigt wird, wie dies z. B. in der Phonologie mit dem Begriff eines „Phonems“ im Kontrast zu bloß akustischen Lauten in der Phonetik geschieht. Pike’s semiotischer Begriff einer „emischen Geltung“ ermöglicht es, nicht nur gegen die serbokroatistische Ideologie die Eigenständigkeit und die Gesondertheit der kroatischen Sprache, und dabei insbesondere der kroatischen Literatursprache, zu beweisen, sondern auch die Zugehörigkeit des

¹⁰ Alfred North Whitehead, 1979., Process and Reality, An Essay in Cosmology, The Free Press, New York, S. 94.

¹¹ Vgl. insbesondere Kenneth Lee Pike, 1967., Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior, 2. ed., De Gruyter Mouton, The Hague

Čakavischen und des Kajkavischen als integrale, lektale, subsystemhafte Komponenten zur kroatischen Sprache als Ganzes.¹²

Das Ergebnis der vorstehenden Erörterung ist, dass das thematische Problem des betrachteten Artikels von Stjepan Babić mit Hilfe der Anwendung des semiotischen Begriffs einer „emischen Geltung“ lösbar ist.

Schlüsselwörter: kroatische Sprache, kroatische Literatursprache, Kroatisch, Einzelsprache, sprachliche Eigenständigkeit, sprachliche Selbständigkeit, sprachliche Besonderheit, sprachliche Identität, semiotischer Status der Eigenständigkeit, Beurteilung der Ähnlichkeit zwischen Einzelsprachen, Statusverhältnis zwischen Kroatisch und Serbisch, Serbokroatismus, Bestreitung der Eigenständigkeit der kroatischen Einzelsprache, allgemeine Sprachwissenschaft, erkenntnistheoretisches Problem, Platon, Tertullian, Stjepan Babić, allgemeinsprachwissenschaftliche Erklärung, linguistische Beschreibung der kroatischen Literatursprache, sprachliche identifikative Merkmale, typische Merkmale der kroatischen Literatursprache, Sprachnormierung, sprachliche Norm, kroatische Sprachgemeinschaft, kroatisches Volk, kroatische Nation, Alfred N. Whitehead, „delusive perception“, Wahrnehmungstäuschung, ähnlichkeitsbedingte falsche Vorstellung, methodologisches Grundprinzip, erkenntnismäßige Verbindung des erscheinungsmäßigen Wesens eines Gegenstandes mit dessen Verhalten, Kenneth L. Pike, Emität, emische Einheiten, semiotische emische Geltung, Mario Grčević, International Standards Organization, Sprachnorm ISO 639-3, SIL International

¹² Vgl. Mario Grčević, 2023., Razgovor s prof. dr. sc. Marijem Grčevićem o hrvatskom jeziku u normama Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) i djelovanju organizacije SIL International; <https://www.hkv.hr/razgovori/41250-razgovor-s-prof-dr-sc-marijem-grcevicem-o-hrvatskom-jeziku-u-normama-medunarodne-organizacije-za-normizaciju-iso-i-djelovanju-organizacije-sil-international.html>

VRIJEME IŠĆE PROMJENE U OPISU NORMATIVNIH PRIRUČNIKA

Artur Bagdasarov

 ezikoslovci¹ opisuju jezik prema teoriji i praksi na osnovi njegovih vlastitih zakonitosti, a mi često u usporedbi sa sličnim jezikom kao da nema drugih istraživačkih metoda i mogućnosti opisivanja hrvatskoga jezika. Je li hrvatski i danas isti kao jezik prije tridesetak godina pa ga treba stalno vraćati u prošlost? Navest ću nekoliko primjera.

U Struni² je uz jezikoslovni naziv *gramatika* kao dopušteni naziv navedena istoznačnica *slovnica*. Istodobno se u Školskom rječniku hrvatskoga jezika u tiskanom

¹ Predavanje za Međunarodni znanstveni skup Stogodišnjica S. Babića, Oriovac, 9. svibnja 2025.

² Razredba – projekt: Hrvatsko jezikoslovno nazivlje; <http://struna.ihj.hr/naziv/gramatika/51868/#naziv>